

Bendro naudojimo dokumentas
2019 m. lapkričio 8 d.

Originalo kalba: anglų

IŠANKSTINĖ NEREDAGUOTA
VERSIJA

Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas (CEDAW)

Baigiamosios pastabos dėl šeštojo Lietuvos periodinio pranešimo*

1. Komitetas svarstė Lietuvos Respublikos šeštąjį periodinį pranešimą (CEDAW/C/LTU/6) 2019 m. spalio 31 d. vykusiuose 1734-ajame ir 1735-ajame posėdžiuose (žr. CEDAW/C/SR.1734 ir 1735). Komiteto sudarytas problemų ir klausimų sąrašas pateikiamas CEDAW/C/LTU/Q/6 dokumente, o Lietuvos Respublikos atsakymai pateikti CEDAW/C/LTU/Q/6/Add.1 dokumente.

A. Įvadas

2. Komitetas labai vertina tai, kad Valstybė narė pristatė šeštąjį periodinį pranešimą. Jis taip pat džiaugiasi, kad Valstybė narė pateikė tolesnių veiksmų ataskaitą (CEDAW/C/LTU/CO/5/Add.1), rašytinius atsakymus į daugelį prieš sesiją sudarytos darbo grupės iškeltų klausimų ir problemų ir kad delegacija žodžiu pristatė pranešimą ir pateikė paaiškinimus, atsakydama į diskusijos metu Komitete žodžiu pateiktus klausimus.

3. Komitetas gerai vertina Valstybės narės aukšto lygio atstovų delegaciją, vadovaujamą Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo viceministro Eitvydo Bingelio. Į delegaciją taip pat įtrauktas Lietuvos Respublikos nuolatinės misijos prie Jungtinių Tautų Organizacijos biuro ir kitų tarptautinių organizacijų atstovas Ženevoje Andrius Krivas, atstovai iš Užsienio reikalų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerijos, Kriminalinės policijos biuro, Valstybinės darbo inspekcijos, Nacionalinės švietimo agentūros, Seimo Žmogaus teisių komiteto narys ir Lietuvos Respublikos nuolatinės misijos prie Jungtinių Tautų Organizacijos biuro ir kitų tarptautinių organizacijų Ženevoje atstovai.

B. Teigiami aspektai

4. Komitetas džiaugiasi pažanga, kurią šalis padarė po 2014 m. vykusio Valstybės narės penktojo periodinio pranešimo (CEDAW/C/LTU/5) svarstymo, įgyvendindama reformas įstatymų leidybos srityje, ypač priimdama šiuos teisės aktus:

a) Lygių galimybių įstatymo ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimus, kuriais:

i) 2019 m. išplėsta lygių galimybių kontrolieriaus atsakomybės sritis, siekiant prižiūrėti Neįgaliųjų teisių konvencijos vykdymą, įskaitant nuostatas, susijusias su neįgaliomis moterimis bei mergaitėmis;

ii) 2017 m. užtikrinta apsauga nuo seksualinio priekabiavimo ne tik pagal sutartis dirbantiems darbuotojams ir valstybės tarnautojams, bet ir ieškantiems darbo;

iii) 2016 m. išaiškinta, kad diskriminacija apima ir moterų diskriminaciją dėl nėštumo ir motinystės ir kad darbovietėje draudžiamas ne tik seksualinis, bet ir bet kokios kitos formos priekabiavimas;

iv) 2014 m. pareikalauta, kad valstybės institucijos, įskaitant savivaldybės institucijas, numatytų priemones, užtikrinančias lygias moterų ir vyrų galimybes strateginio planavimo dokumentuose ir / arba strateginiuose veiksmų

* Priimta 74-ojoje Komiteto sesijoje (2019 m. spalio 21 d. – lapkričio 8 d.)

Error! Unknown document property name.

planuose, taip pat prevencines ir kovos su seksualiniu priekabiavimu mokyklose, aukštojo mokslo įstaigose ir darbovietėse priemonės;

b) Baudžiamojo kodekso pakeitimus, kuriais:

i) 2017 m. nustatyta baudžiamoji atsakomybė už diskriminaciją arba neapykantos kurstymą, be kita ko, dėl lyties ir seksualinės orientacijos;

ii) 2015 m. numatyta galimybė taikyti laikinosios apsaugos orderius dėl smurto artimoje aplinkoje, taip pat ir kaltininkui, gyvenančiam atskirai ir nesiartinančiam prie aukos;

c) 2017 m. įsigaliojus Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimams, panaikintas privataus baudžiamojo persekiojimo už tam tikrus nusikaltimus institutas, o tai reiškia, kad moterims, patyrusioms smurtą dėl lyties, įskaitant ir smurtą artimoje aplinkoje, nebereikės liudyti teisme baudžiamajame procese;

d) 2016 m. įsigaliojo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pakeitimai, kuriais siekiama pagerinti tarpžinybinį koordinavimą, daugiadalykį mokymą ir aukų apsaugą prieš ikiteisminį tyrimą;

e) 2016 m. parengus Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymą, siekiama suderinti jo ir Lygių galimybių įstatymo bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimų nuostatas.

5. Komitetas teigiamai vertina Valstybės narės pastangas pagerinti savo institucinę ir politinę sistemą, siekiant paspartinti moterų diskriminacijos panaikinimą ir skatinti lyčių lygybę, priimant:

a) 2018 m. ketvirtosios Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos įgyvendinimo veiksmų planą 2018–2021 metams, kuriame, be kita ko, numatytas dalinis reikalavimus atitinkančių nevyriausybiinių organizacijų, dirbančių moterų ir vyrų lygybės srityje, projektų ir priemonių, skirtų stereotipams švietimo sistemoje panaikinti, finansavimas;

b) 2018 m. Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos programos veiksmų plano 2014–2020 metams pakeitimus, kuriais siekiama nepažeisti Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija), kurią Valstybė narė pasirašė, tačiau dar neratifikavo, objekto ir tikslo;

c) 2017 m. Rodiklių duomenų bazės plėtros plano papildymus, skirtus tam, kad Lietuvos statistikos departamentas galėtų skelbti išsamesnius lyčių statistikos rodiklius;

d) 2017 m. Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programą ir jos 2016 m. tarpinstitucinį veiksmų planą, skirtą veiksmingai kovoti su prekyba žmonėmis, įskaitant moteris ir mergaites, bei specialiųjų mokymo modulių programą „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“;

e) 2016 m. projektą „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“, kuriuo siekiama sistemingai sumažinti lyčių nelygybę visose srityse tiek, kiek jos susijusios su savivaldybių veikla;

f) 2016 m. Kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą 2017–2019 metams.

C. Darnaus vystymosi tikslai

6. Komitetas palankiai vertina tarptautinę paramą Darnaus vystymosi tikslams ir ragina *de jure* (teisinę) ir *de facto* (realią) lyčių lygybę įgyvendinti pagal Konvencijos nuostatas visą Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo laikotarpį. Komitetas primena 5-ojo tikslo ir lygybės bei nediskriminavimo principų integravimo į visus 17 tikslų svarbą. Jis ragina Valstybę narę pripažinti moteris kaip Valstybės narės darnaus vystymosi varomąją jėgą ir tuo tikslu nustatyti atitinkamą politiką ir strategijas.

D. Seimas

7. Komitetas pabrėžia esminį įstatymų leidžiamosios valdžios vaidmenį užtikrinant visapusišką Konvencijos įgyvendinimą (žr. E/CN.6/2010/CRP.2 dokumento VI priede pateiktą Komiteto pareiškimą dėl santykių su parlamentariais). Jis ragina Seimą pagal įgaliojimus imtis priemonių, kurios būtinos šių baigiamųjų pastabų įgyvendinimui nuo šio momento iki kito periodinio pranešimo pagal Konvenciją pateikimo užtikrinti.

E. Svarbiausios susirūpinimą keliančios sritys ir rekomendacijos

Konvencijos, fakultatyviojo protokolo ir Komiteto bendrųjų rekomendacijų žinomumas

8. Komitetas teigiamai vertina Valstybės narės ketinimą parengti atskirą šių baigiamųjų pastabų įgyvendinimo veiksmų planą. Tačiau vis dar yra susirūpinęs dėl:

- a) duomenų apie atvejus, kai teismo procese remtasi Konvencija, trūkumo;
- b) Valstybės narės visuomenės bendro informuotumo apie Konvenciją, Komiteto bendrąsias rekomendacijas ir jurisprudenciją pagal fakultatyvųjį protokolą, trūkumo;
- c) nesistemingo visuomenės informavimo ir mokymo apie Konvencijos įgyvendinimą.

9. Primindamas savo ankstesnes rekomendacijas (CEDAW/C/LTU/CO/5 9 dalis), Komitetas ragina Valstybę narę:

a) kitame periodiniame pranešime pateikti išsamius duomenis apie bylą, kuriose buvo remiamasi Konvencija nacionaliniuose teismuose, skaičių kiekvienais metais nuo šių baigiamųjų pastabų paskelbimo;

b) platinti ir viešinti Konvenciją, fakultatyvųjį protokolą ir Komiteto baigiamąsias pastabas, jo bendrąsias rekomendacijas, taip pat jo nuomonę ir rekomendacijas dėl asmenų pranešimų bei tyrimų pagal fakultatyvųjį protokolą, taip pat supažindinti moteris ir vyrus su jų teisėmis pagal Konvenciją ir su teisinėmis priemonėmis, kuriomis jie gali pasinaudoti, siekdami tų teisių;

c) šiuo tikslu stiprinti teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų ir kitų teisėsaugos pareigūnų bei teisininkų gebėjimų ugdymo programas.

Lygybės ir nediskriminavimo apibrėžtis

10. Komitetas pripažįsta teisės aktų sistemos patobulinimus, kuriais siekiama užtikrinti moterų ir vyrų lygybę ir uždrausti diskriminaciją dėl lyties, įskaitant tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją dėl įvairių priežasčių. Tačiau susirūpinęs pažymi, kad:

- a) Lygių galimybių įstatymas ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas netaikomi su šeima ir asmeniniu gyvenimu susijusiais atvejais, kai daugumai moterų reikia teisinės apsaugos;
- b) nėra jokio teisės akto, kuris konkrečiai uždraustų tarpusavyje susijusias diskriminacijos formas prieš moteris, taip pat nėra apibrėžta lyties teisinė sąvoka;
- c) nėra teisės aktų, draudžiančių diskriminaciją dėl lyties pakeitimo, nors daugeliu teismo sprendimų tokia diskriminacija buvo pripažinta kaip diskriminacija dėl lyties.

11. Komitetas rekomenduoja Valstybei narei apsvarstyti galimybę priimti išsamius teisės aktus dėl lyčių lygybės ir nediskriminavimo. Komitetas Valstybei narei taip pat rekomenduoja:

a) išplėsti jos antidiskriminacinių ir lygių galimybių įstatymų taikymo sritį – įtraukti su šeimos ir asmeniniu gyvenimu susijusius klausimus;

b) priimti teisės aktus, kuriuose būtų aiškiai nustatyta moterų apsauga nuo tarpusavyje susijusių diskriminacijos formų, ir teisiškai apibrėžti lyties sąvoką;

c) įstatymu aiškiai pripažinti, kad moterų diskriminacija dėl lyties pakeitimo yra diskriminacija dėl lyties.

Teisė kreiptis į teismą ir teisinių skundų nagrinėjimo mechanizmai

12. Komitetas teigiamai vertina 2019 m. teisinės pagalbos reformą, dėl kurios pirminė teisinė pagalba (išskyrus teismo procesuose) užtikrinama visiems pažeidžiamoje padėtyje atsidūrusiems asmenims, įskaitant moteris, o antrinė teisinė pagalba teismo procesuose užtikrinama visoms aukoms, nepaisant jų finansinės padėties, bet kita ko, patyrusioms smurtą dėl lyties, įskaitant seksualinį smurtą ir smurtą artimoje aplinkoje ir nusikaltimus dėl neapykantos. Tačiau Komitetas taip pat pažymi, kad 2018 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba negavo jokių skundų iš neįgalių moterų ar mergaičių, o bendras skundų dėl diskriminacijos dėl lyties skaičius yra mažas iš dalies dėl to, kad trūksta regioninių ir vietinių ombudsmeno tarnybos skyrių.

13. Atsižvelgdamas į savo bendrąją rekomendaciją Nr. 33 (2015) dėl moterų teisės kreiptis į teismą, Komitetas Valstybei narei rekomenduoja:

a) užtikrinti visapusę galimybę kreiptis į teismą nepalankioje padėtyje ar socialinės atskirties grupėse esančioms moterims, tokioms kaip mažumoms priklausančios moterys, migrantės, kaimo vietovėse gyvenančios ir vyresnio amžiaus moterys, neįgalios moterys, lesbietės, biseksualios ir transeksualios moterys bei interseksualūs asmenys;

b) geriau informuoti moteris apie teises priemones, kuriomis jos gali pasinaudoti, kai pažeidžiamos Konvencijoje nustatytos jų teisės;

c) išplėsti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos apimtį, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos moterims pasinaudoti teisinės gynybos priemonėmis regioniniu ir vietos lygmeniu.

Nacionalinė sistema, padedanti moterims siekti pažangos

14. Komitetas teigiamai vertina nuolat didėjančią nevyriausybinių organizacijų, skatinančių lyčių lygybę ir moterų teises, finansavimą. Be to, Komitetas taip pat teigiamai vertina nutarimo „Dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos sudarymo pakeitimo“ projektą, kuriame, be kita ko, numatoma, kad į komisiją būtų skiriami ne žemesnio nei viceministras lygmens valstybės atstovai. Tačiau Komitetui vis dar kelia susirūpinimą tai, kad:

a) komisija, kaip stebinėjoji ir prižiūrinčioji institucija, yra tiesiogiai įtraukta į ketvirtosios Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programos veiksmų plano 2018–2021 metams plėtrą ir įgyvendinimą;

b) lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimai tapo neutralūs lyčių atžvilgiu;

c) nėra išsamių biudžeto sudarymo, atsižvelgiant į lyčių aspektą, strategijų ir biudžeto paskirstymo, atsižvelgiant į lyčių aspektą.

15. Komitetas Valstybei narei rekomenduoja:

a) greitai priimti nutarimo „Dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos sudarymo“ pakeitimo projektą ir patikslinti komisijos įgaliojimus, kad būtų išvengta nepagrįstos painiavos tarp stebėsenos ir politikos formavimo funkcijų;

b) imtis priemonių, siekiant panaikinti lyties neutralumo principą, išsiskynusį lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimuose, ir įsteigti specializuotą į lyčių aspektą atsižvelgiantį skyrių, kad būtų galima geriau apsaugoti moterų ir mergaičių teises bei skatinti lyčių lygybę;

c) priimti išsamią biudžeto sudarymo, atsižvelgiant į lyčių aspektą, strategijas, numatančias specialius biudžeto asignavimus lyčių lygybės ir moterų pažangos politikoms, strategijoms ir programoms įgyvendinti visose Valstybės narės srityse.

Nacionalinės žmogaus teisių institucijos

16. Komitetas teigiamai vertina tai, kad 2017 m. Pasaulinis nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklas akreditavo Seimo kontrolierių įstaigą ir suteikė jai „A“ kategoriją, vadovaudamasis principais, susijusiais su nacionalinių žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos institucijų statusu (Paryžiaus principai, priimti 1993 m. gruodžio 20 d. Generalinės asamblėjos rezoliucija 48/134). Tačiau vis dar yra susirūpinęs dėl:

a) ribotų Seimo kontrolierių įstaigos įgaliojimų, nagrinėjant moterų pateiktus skundus, ypač susijusius su smurtu dėl lyties, taip pat ir patirtu privačiame gyvenime;

b) nepakankamo Seimo kontrolierių įstaigos finansavimo.

17. Komitetas Valstybei narei rekomenduoja:

a) praplėsti Seimo kontrolieriaus įgaliojimus gauti ir pateikti kompetentingas išvadas ir rekomendacijas dėl moterų pateiktų skundų, įskaitant susijusius su privačiu gyvenimu;

b) padidinti Seimo kontrolierių įstaigos žmogiškuosius, techninius ir finansinius išteklius, kad įstaiga galėtų veiksmingai vykdyti savo įgaliojimus skatinant ir ginant moterų teises.

Laikinosios specialiosios priemonės

18. Komitetui vis dar kelia susirūpinimą tai, kad Valstybė narė nepriėmė laikinųjų specialiųjų priemonių, kurios pagreitintų tikrosios moterų ir vyrų lygybės užtikrinimą, nors tai yra pripažintas būdas istoriniam lyčių disbalansui pašalinti ir įvairiuose sektoriuose kylančioms susijusioms problemoms dėl teisių spręsti. Komitetas pažymi, kad Valstybė narė pateikė paaiškinimą, kad, atsižvelgiant į šalies Konstitucinio Teismo praktiką, reikia teisinio pagrindo norint apriboti žmogaus teises, o dabartinė Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo redakcija grindžiama supratimu, kad būtent šis įstatymas nėra

pakankamas teisinis pagrindas laikinosioms specialiosioms priemonėms priimti ir kad dėl kiekvienos tokios laikinosios specialiosios priemonės turi būti priimti atitinkami papildomi teisės aktai.

19. Atsižvelgdamas į ankstesnes savo rekomendacijas (CEDAW/C/LTU/CO/5 19 dalis), Komitetas Valstybei narei rekomenduoja:

a) pašalinti teisinės kliūtis laikinosioms specialiosioms priemonėms priimti ir taikyti, užtikrinti administracinių, vykdomųjų, politinių ir programinių būdų, kuriais siekiama skatinti tikrąją moterų ir vyrų lygybę, atsižvelgiant į šalies išpareigojimus pagal Konstituciją, parengimą ir skatinti juos naudoti;

b) didinti įstatymų leidėjų, politikos formuotojų ir kitų valstybinio ir nevalstybinio sektorių subjektų, įskaitant privatųjį sektorių, informuotumą apie laikinųjų specialiųjų priemonių naudojimą, kaip svarbią priemonę kovojant su diskriminacija visose srityse ir siekiant tikrosios lygybės;

c) priimti laikinasias specialiąsias priemones, skatinančias tikrąją moterų ir vyrų lygybę visose srityse, kuriose moterys nepakankamai atstovaujamos arba yra atsidūrusios nepalankioje padėtyje, pavyzdžiui, dalyvavimas politiniame ir viešajame gyvenime, švietimas ir užimtumas, ir sukurti jų įgyvendinimo stebėsenos mechanizmą, vadovaujantis Konvencijos 4 straipsnio 1 dalimi ir bendrąja rekomendacija Nr. 25 (2004 m.) dėl laikinųjų specialiųjų priemonių.

Stereotipai

20. Komitetas teigiamai vertina tai, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba peržiūrėjo mokyklinius vadovėlius ir kitą mokomąją medžiagą ir buvo pastebėta, kad juose pateikti lyčių stereotipai daro įtaką mergaičių profesijos pasirinkimui, karjeros galimybėms ir nevienodam darbo užmokesčiui. Komitetas mato Valstybės narės ketinimą vykdyti lygių galimybių kontrolieriaus rekomendacijas. Komitetas taip pat teigiamai vertina mokyklinių vadovėlių ir mokymo priemonių autoriams ir apžvalgininkams rengiamus mokymus, mokytojų mokymus apie lyčių stereotipus ir priemones, skirtas kovoti su neapykantos dėl lyties kurstymu tiek socialinėje žiniasklaidoje, tiek ir internete. Tačiau Komitetas vis dar susirūpinęs dėl gajų diskriminuojančių lyčių stereotipų, patriarchalinių ir seksistinių pranešimų, taip pat dėl raginimų laikytis tradicinių moterų vaidmenų ir vertybių, kurie skelbiami ir žiniasklaidoje, kaip parodė lygių galimybių kontrolieriaus atlikta apklausa; taip pat dėl to, kad Šeimos stiprinimo įstatymas gali sustiprinti diskriminacinius stereotipus apie moterų ir vyrų vaidmenis šeimoje ir visuomenėje.

21. Komitetas Valstybei narei rekomenduoja:

a) sustiprinti stereotipų šalinimo priemonių įgyvendinimą švietimo sistemoje, kaip numatyta ketvirtosios Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių programos veiksmų plane 2018–2021 metams, parengti ir įgyvendinti specialųjį veiksmų planą, pagal kurį būtų imamasi tolesnių veiksmų, atsižvelgiant į lygių galimybių kontrolieriaus atliktą mokomosios medžiagos peržiūrą, ir į mokymo programų vertinimą ir reformavimą įtraukti lyčių ekspertus ir moterų nevyriausybinių organizacijų atstovus;

b) stiprinti lygių galimybių kontrolieriaus įgaliojimų įgyvendinimą, pagal Lygių galimybių įstatymą siekiant pakeisti socialinius ir kultūrinius moterų ir vyrų elgesio modelius, taip panaikinant diskriminacinius moterų ir vyrų vaidmenų ir atsakomybės šeimoje ir visuomenėje stereotipus;

c) jautrinti ir stiprinti žiniasklaidos įmonių pajėgumus, didinant informuotumą apie lyčių stereotipų formavimą reklamose, pateikiant informaciją žiniasklaidoje, socialinėje žiniasklaidoje, radijuje ir televizijos programose, stiprinti žurnalistų etikos inspektorius ir lygių galimybių kontrolieriaus bendradarbiavimą šiuo klausimu, įtraukti moteris, taip pat ir moterų nevyriausybinių organizacijų atstovus į radijo bei televizijos programų turinio vertinimą ir plėtrą, siekiant skatinti žiniasklaidą pateikti teigiamus moterų, kaip aktyvių viešojo ir privataus gyvenimo dalyvių, įvaizdžius;

d) atlikti tyrimą dėl Šeimos stiprinimo įstatymo įtakos tolesniam diskriminacinių stereotipų, susijusių su moterų ir vyrų vaidmenimis ir atsakomybėmis šeimoje ir visuomenėje, įsitvirtinimui ir kitame periodiniame pranešime pateikti informaciją apie tokio tyrimo rezultatus.

Smurtas prieš moteris dėl lyties

22. Komitetas teigiamai vertina Valstybės narės priimtas teisėkūros priemones, skirtas kovoti su smurtu prieš moteris dėl lyties, taip pat su seksualiniu smurtu ir smurtu artimoje aplinkoje, įskaitant ir tas, kurias įkvėpė Stambulo konvencija, pavyzdžiui, įstatymo pakeitimo projektą dėl persekiojimo. Tačiau Komitetas su susirūpinimu pažymi, kad:

a) Stambulo konvencijos, kurią Valstybė narė pasirašė 2013 m., ratifikavimas vis dar nagrinėjamas Parlamente;

b) Dėl Mediacijos įstatymo pakeitimo įstatymo smurtą dėl lyties patyrusias moteris ir mergaites gali patirti antrinę viktimizaciją;

c) tyrimus atliekančios institucijos netinkamai nagrinėja smurto prieš moteris dėl lyties, ypač seksualinio smurto ir smurto artimoje aplinkoje, atvejus, pavyzdžiui, nebaigia tyrimo arba nepradedą baudžiamojo persekiojimo;

d) policijos pareigūnas gali prašyti taikyti ribojančias / apsaugos priemones smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems nukentėjusiems tik pradėjus ikiteisminį tyrimą, o dėl apsaugos orderių vykdymo ar priežiūros neužtikrinimo nukentėjusios moterys rizikuoja ir toliau patirti smurtą;

e) nėra atskiros nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje skirtos civilinės apsaugos orderio taikymo tvarkos;

f) neužtikrinamas pakankamas specializuotos pagalbos centrų moterims, patyrusioms smurtą dėl lyties, finansavimas ir pakankamas specializuotos pagalbos centrų skaičius kaimo vietovėse.

23. Atsižvelgdamas į ankstesnes savo rekomendacijas (CEDAW/C/LTU/CO/5 23 dalis) ir primindamas bendrąją rekomendaciją Nr. 35 dėl smurto prieš moteris dėl lyties, atnaujindamas bendrąją rekomendaciją Nr. 19 (2017), Komitetas ragina Valstybę narę:

a) paspartinti teisės aktų, skirtų kovai su smurtu prieš moteris dėl lyties, tolesnį derinimą su Konvencija – priimti įstatymo pakeitimą dėl persekiojimo ir ratifikuoti Stambulo konvenciją;

b) smurto artimoje aplinkoje atvejais baudžiamųjų bylų nagrinėjimo procese pirmenybę teikti baudžiamajam persekiojimui, o ne susitaikymui ar mediacijai, įvertinti naujų susitaikymo ir mediacijos teisės aktų galimą neigiamą poveikį moterims, tapusioms nukentėjusiomis nuo smurto artimoje aplinkoje, ir pateikti šią informaciją kitame periodiniame pranešime;

c) stebėti ir vertinti teisminių institucijų, prokurorų ir policijos reagavimą smurto dėl lyties atvejais, įskaitant seksualinį smurtą ir smurtą artimoje aplinkoje, užtikrinti privalomą teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų ir kitų teisėsaugos pareigūnų gebėjimų, susijusių su griežtu baudžiamosios teisės nuostatų taikymu smurto prieš moteris dėl lyties atveju ir su tyrimo procedūromis, vykdomomis atsižvelgiant į lyčių aspektą, stiprinimą, veiksmingai persekioti baudžiamąja tvarka ir bausti bet kokios formos smurto dėl lyties vykdytojus;

d) panaikinti reikalavimą pradėti ikiteisminį tyrimą, kad policija galėtų prašyti taikyti ribojančias / apsaugos priemones, ir sustiprinti tokių priemonių vykdymą, siekiant apsaugoti nuo smurto dėl lyties nukentėjusias moteris, taip pat stiprinti teisėjų, prokurorų ir policijos pareigūnų gebėjimus;

e) priimti teisės aktus, nustatančius atskirą civilinio apsaugos orderio taikymo tvarką nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje;

f) skirti didesnę finansavimą specializuotos pagalbos centrams nuo smurto nukentėjusioms moterims, kad tokie centrai galėtų veikti efektyviai, ir padidinti specializuotos pagalbos centrų skaičių kaimo vietovėse.

Prekyba žmonėmis ir išnaudojimas prostitucijos tikslais

24. Komitetas palankiai vertina Valstybės narės pastangas, įskaitant tarptautinį bendradarbiavimą, kovoti su prekyba žmonėmis, ypač moterimis ir mergaitėmis. Jis ypač palankiai vertina tai, kad buvo paskirtas nacionalinis pranešėjas kovos su prekyba žmonėmis klausimais, atsakingas už statistinių duomenų rinkimą ir paskelbimą, ir įsteigta nevyriausybinių organizacija – Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras, kurio tikslas – padėti aukoms ir sutelkti finansavimą atitinkamoms pilietinės visuomenės organizacijoms. Jis taip pat atkreipia dėmesį į Valstybės narės ketinimą organizuoti Pabėgėlių priėmimo centre specializuotus personalo mokymus apie ankstyvą prekybos žmonėmis aukų, ypač nelydimų mergaičių ir berniukų, nustatymą ir jų nukreipimą į tinkamas tarnybas, ir priimti naują Nacionalinį kovos su prekyba žmonėmis veiksmų planą 2020–2023 metams. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl:

a) nepakankamos prekybos žmonėmis aukų, įskaitant moteris, apsaugos tyrimo ir teismo proceso metu ir žinių ir supratimo apie prekybos vaikus, įskaitant mergaites, požymius stokos atitinkamose vyriausybinių agentūrose;

b) aukų nustatymo ir nukreipimo mechanizmų nenuoseklumo, ypač kaimo vietovėse;

c) fakto, kad prekeiviai žmonėmis vis dažniau taikosi į bedarbius ir mažas pajamas gaunančių šeimų narius per socialinę žiniasklaidą ir internetą;

d) išsamios informacijos ir suprantamų duomenų apie tyrimų, prekeivių žmonėmis baudžiamojo persekiojimo ir nuteistų prekeivių skaičių bei jiems paskirtas bausmes trūkumo.

25. Primindamas savo ankstesnę rekomendaciją (CEDAW/C/LTU/CO/5 27 dalis), Komitetas ragina Valstybę narę:

a) toliau stengtis stiprinti teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų, pasieniečių, socialinių darbuotojų, psichologų, vaiko teisių apsaugos ir vaikų priežiūros specialistų mokymą lyčių aspektu visomis prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir mergaitėmis, temomis, taip pat ir savivaldybių lygiu;

b) tobulinti prekybos žmonėmis aukų, ypač mergaičių, ankstyvo nustatymo ir nukreipimo į tinkamas tarnybas procedūras ir gerinti nukentėjusiųjų ir liudytojų apsaugos ir paramos paslaugas, įskaitant psichosocialines medicinos pagalbos konsultacijas, reabilitacijos ir reintegracijos programas, neatsižvelgiant į aukų galimybes ar pasirengimą bendradarbiauti su baudžiamojo persekiojimo institucijomis;

c) geriau informuoti, taip pat mokyklose ir šeimose, apie prekybos žmonėmis riziką, įskaitant aukų verbavimą iš bedarbių ir mažas pajamas gaunančių šeimų per socialinę žiniasklaidą ir internete;

d) efektyviai patraukti baudžiamajon atsakomybėn ir tinkamai nubausti prekybos žmonėmis vykdytojus ir kitame periodiniame pranešime pateikti atitinkamus statistinius duomenis pagal lytį, amžių, tautinę kilmę, užimtumą ir socialinę padėtį.

26. Komitetas pažymi, kad už naudojimąsi prostitucijos paslaugomis baudžiama pagal Administracinių nusižengimų kodeksą. Tačiau jis susirūpinęs dėl to, kad trūksta informacijos apie priemones, kurių ėmėsi Valstybė narė, siekdama sumažinti prostitucijos paklausą, ir dėl to, kad nėra moterų, norinčių palikti prostituciją, pasitraukimo programų. Jis taip pat apgailestauja, kad trūksta informacijos apie tai, ar prostitucijos tikslais išnaudojamos moterys yra pripažįstamos aukomis ir ar jų tapatybė yra saugoma, taip pat kaip liudytojų baudžiamajame procese.

27. Komitetas rekomenduoja Valstybei narei organizuoti pasitraukimo programas prostitucija nebenorinčioms užsiimti moterims, įskaitant alternatyvių galimybių užsidirbti sudarymą, ir kitame periodiniame pranešime pateikti informaciją apie prostitucijos mastą Valstybėje narėje, priemones, kurių buvo imtasi siekiant sumažinti prostitucijos paklausą, dekriminalizuoti prostitucija užsiimančias moteris ir pripažinti jas aukomis bei užtikrinti joms liudytojų apsaugą baudžiamajame procese.

Dalyvavimas politiniame ir viešajame gyvenime

28. Komitetas palankiai vertina tai, kad daug moterų dirba Valstybės narės valstybinėje tarnyboje. Jis taip pat pažymi, kad viceministrų lygiu moterys sudarė 42 procentus, o į Europos Parlamentą išrinktų Lietuvos moterų dalis padidėjo iki 27 procentų. Jis taip pat atkreipia dėmesį į Valstybės narės nustatytas priemones, skirtas moterų dalyvavimui politiniame gyvenime skatinti, pavyzdžiui, moterų lyderystei bei asmeninio gyvenimo ir darbo pusiausvyros užtikrinimo iniciatyvoms skirtų renginių organizavimą ir moterims palankios darbo aplinkos kūrimo skatinimą. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl to, kad 14 ministrų kabinete yra tik viena moteris ir kad tik viena politinė partija savanoriškai taikė kvotas skirdamos kandidatus neseniai vykusiuose šalies rinkimuose. Galiausiai Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės narės paaiškinimą, kad kliūčių, trukdančių moterims užimti pareigas, kurias einant priimami viešieji sprendimai, mažėja, nors ir ne taip greitai, kaip norėta.

29. Primindamas savo ankstesnę rekomendaciją (CEDAW/C/LTU/CO/5 29 dalis), Komitetas rekomenduoja Valstybei narei stiprinti pastangas didinti moterų atstovavimą politiniame gyvenime ir priimti laikinas specialiąsias priemones, įskaitant politinių partijų kandidačių ir savivaldybių vadovių kvotas, siekiant didinti moterų, ypač kaimo moterų, etninėms mažumoms priklausančių moterų ir neįgalių moterų, dalyvavimą politiniame ir viešajame gyvenime, įskaitant galimybę moterims įgyti aukščiausią diplomatinį statusą ir turėti valstybei atstovaujantiems asmenims suteikiamą diplomatinį statusą, ir savivaldybėse, atsižvelgiant į jo bendrąją rekomendaciją Nr. 23 (1997 m.) „Dėl moterų dalyvavimo politiniame ir viešajame gyvenime“.

Moterys, taika ir saugumas

30. Komitetas palankiai vertina Valstybės narės dalyvavimą keliuose neoficialiose draugiškose grupėse, kurias globoja Jungtinės Tautos. Jis pažymi, kad Lietuva šiuo metu rengia savo antrąjį nacionalinį Jungtinių Tautų darbotvarkės „Moterys, taika ir saugumas“ įgyvendinimo veiksmų planą ir 3,5 proc. lietuvių, dalyvaujančių taikos palaikymo operacijose, yra moterys.

31. Komitetas rekomenduoja Valstybei narei nustatyti aiškų antrojo nacionalinio veiksmų plano (NVP), skirto Saugumo Tarybos rezoliucijai Nr. 1325 (2000 m.) įgyvendinti, užbaigimo terminą, bendradarbiaujant su moterų organizacijų atstovais, ir užtikrinti, kad šiame plane būtų atsižvelgiama į visą Saugumo Tarybos darbotvarkę „Moterys, taika ir saugumas“, kaip numatyta Saugumo Tarybos rezoliucijose Nr. 1820 (2008 m.), Nr. 1888 (2009 m.), Nr. 1889 (2009 m.), Nr. 1960 (2010 m.), Nr. 2106 (2013 m.), Nr. 2122 (2013 m.), Nr. 2242 (2015 m.), Nr. 2467 (2019 m.) ir Nr. 2493 (2019 m.).

Pilietybė

32. Komitetas džiaugiasi, kad Valstybėje narėje nuo 2012 m. nuolat mažėja pilietybės neturinčių asmenų, įskaitant moteris, ir atkreipia dėmesį į galimybę Lietuvos moterims perduoti savo pilietybę savo užsieniečiams vyrams. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl lyčių atžvilgiu neutralių pilietybę reglamentuojančių teisės aktų ir kad teisės aktai nebuvo pakeisti taip, kaip anksčiau rekomenduota.

33. **Primindamas savo ankstesnę rekomendaciją (CEDAW/C/LTU/CO/5 31 dalis), Komitetas ragina Valstybę narę pakeisti savo nacionalinės teisės aktus, kad pilietybė būtų automatiškai suteikiama visiems Lietuvoje gimusiems vaikams, įskaitant romų vaikus, kurie kitais atvejais neturėtų pilietybės, ir suderinti pilietybę reglamentuojančius nacionalinės teisės aktus su 1961 m. Konvencija dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo. Komitetas taip pat rekomenduoja Valstybei narei užtikrinti, kad moterų teisė į pilietybę jokiais būdais nebūtų paveikiama lyčių atžvilgiu neutralių pilietybę reglamentuojančių nacionalinės teisės aktų, visų pirma organizuojant mokymus lyčių aspektu jautriais klausimais ir lyčių lygybės tema visiems šioje srityje dirbantiems pareigūnams.**

Švietimas

34. Komitetas palankiai vertina tai, kad 2019 m. buvo įsteigta Nacionalinė švietimo agentūra, kuri taip pat įgaliota skatinti lyčių lygybę ir kovoti su lyčių stereotipais, ir įgyvendintas projektas „Kokybės krepšelis“, skirtas mokinių, tarp jų – mergaičių, mokymosi pasiekimams gerinti. Jis taip pat atkreipia dėmesį į didelį moterų tyrėjų universitetuose procentą ir didėjančią studenčių, pasirinkusių tas studijų sritis, kuriose anksčiau dominavo vyrai, skaičių. Tačiau Komitetas vis dar susirūpinęs, kad moterų, einančių akademinį vadovų pareigas, yra mažai. Jis apgailestauja, kad trūksta informacijos apie pastangas pagerinti galimybes mažumoms priklausančioms, ypač romų, mergaitėms ir neįgalioms mergaitėms mokytis mokyklose, taip pat apie 2017 m. aukštojo mokslo reformos poveikį darbo rinkos poreikiams, įskaitant poreikį pertvarkyti profesinio mokymo programas moterims.

35. **Atsižvelgdamas į savo ankstesnę rekomendaciją (CEDAW/C/LTU/CO/5 33 dalis) ir primindamas bendrąją rekomendaciją Nr. 36 (2017 m.) dėl mergaičių ir moterų teisės mokytis, Komitetas rekomenduoja Valstybei narei gilinti mergaičių ir berniukų, tėvų, mokytojų ir politinių lyderių supratimą apie mergaičių švietimo, galių joms suteikiančio pagrindo, svarbą visais lygiais ir:**

a) toliau imtis priemonių, siekiant pašalinti diskriminuojančius lyčių stereotipus ir sistemos barjerus, kurie gali atgrasyti mergaites nuo netradicinių mokslo ar profesijų sričių pasirinkimo visais švietimo lygmenimis;

b) apsvarstyti galimybę taikyti laikinąsias specialiąsias priemones, tokias kaip moterų įdarbinimas teikiant joms pirmenybę ir paaukštinimas, siekiant paspartinti jų skyrimą į aukštas akademinį vadovų pareigas;

c) stiprinti priemones, kuriomis siekiama pagerinti romų mergaičių ir berniukų bei neįgalių mergaičių ir berniukų įtraukimą į bendrojo lavinimo sistemą, o ne siųsti juos į mokyklas, kuriose mokomi specialiųjų poreikių vaikai, ir kitame periodiniame pranešime pateikti informaciją pagal lytį apie mokyklą lankančių ir mokyklą metusių romų ir neįgalių vaikų skaičių;

d) kitame periodiniame pranešime pateikti informaciją apie 2017 m. aukštojo mokslo reformos poveikį tenkinant moterų darbo rinkos poreikius.

Užimtumas

36. Komitetas džiaugiasi, kad moterų užimtumo lygis yra aukščiausias Europos Sąjungoje ir beveik lygus su vyrais; palankiai vertina tai, kad nustatytas socialinio draudimo žemiausias lygis, atsižvelgiant į kurį, be kita ko, dirbančios moterys, įskaitant ne visą darbo dieną dirbančias moteris, turi būti socialiai apdraustos minimalios algos dydžiu, ir kad įtvirtinta pareiga darbdaviui įrodyti, jog laikomasi vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principo. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad iki 2026 m. moterų ir vyrų pensinis amžius bus padidintas iki 65 metų, ir į priemonių, skatinančių moteris užimti vadovaujančias pareigas ir imtis verslo, taikymą. Vis dėlto Komitetas susirūpinęs dėl:

a) nuolatinio moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo, taigi ir atotrūkio tarp lyčių, atsižvelgiant į pensijų išmokas ir mažesnius atlyginimus toje veiklos srityje, kurioje tradiciškai dominuoja moterys;

b) vertikalios ir horizontalios profesinės segregacijos ir moterų migrančių, romų moterų, kaimo vietovėse gyvenančių ir vyresnių bei neįgalių moterų integracijos į darbo rinką sunkumų;

c) to, kad valstybės ir privačios įmonės neturi lygių galimybių planų kokybės stebėjimo mechanizmo, kuris yra privalomas pagal pakeistą Darbo kodeksą.

37. **Primindamas savo ankstesnę rekomendaciją (CEDAW/C/LTU/CO/5 35 dalis), Komitetas rekomenduoja Valstybei narei:**

a) įgyvendinti vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principą, kad būtų sumažintas ir galiausiai panaikintas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas, atliekant reguliarią darbo užmokesčių peržiūrą visuose profesinės veiklos sektoriuose, reguliarius darbo patikrinimus, užtikrinant į lyčių aspektą atsižvelgiančių analitinių darbo klasifikavimo ir vertinimo metodų taikymą, atliekant reguliarius darbo užmokesčio tyrimus ir rengiant informuotumo didinimo kampanijas kartu su darbdavių asociacijomis ir profesinėmis sąjungomis;

b) stiprinti priemones, skirtas kovoti su horizontalia ir vertikalia profesine segregacija, ir gerinti moterų, tarp jų – pensinio amžiaus sulaukusių ir nepalankioje padėtyje esančių moterų, pavyzdžiui, migrantų, romių, kaimo vietovėse gyvenančių, vyresnių ir neįgalių moterų galimybes integruotis į darbo rinką, taip pat ir pagal Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų planą, kuriuo, be kita ko, siekiama romų tautybės moterims suteikti daugiau ekonominių galių;

c) sukurti veiksmingus stebėsenos ir atskaitomybės mechanizmus, kad būtų užtikrintas įsipareigojimų pagal Darbo kodeksą vykdymas valstybinėms ir privačioms įmonėms rengiant lygių galimybių planus;

d) ratifikuoti 2011 m. Tarptautinės darbo organizacijos Konvenciją dėl deramo darbo namų ūkio darbuotojams (Nr. 189).

Sveikata

38. Komitetas labai vertina tai, kad Valstybės narės teritorijoje esantys 48 visuomenės sveikatos biurai, bendradarbiaudami su nevyriausybinėmis organizacijomis, bendruomenėmis ir šeimomis, skatina sveiką moterų ir mergaičių gyvenimo būdą ir savivaldybėse sprendžia konkrečias sveikatos problemas, įskaitant savižudybių prevenciją. Taip pat palankiai vertinama 2016 m. pradėta 11 metų amžiaus mergaičių vakcinacija nuo žmogaus papilomos viruso, nors vakcinuotų mergaičių skaičius vis dar mažas. Komitetas pažymi, kad Valstybė narė planuoja 2020 m. atnaujinti sveikatos apsaugos ministro įsakymą, reglamentuojantį nėštumo nutraukimo tvarką. Jis taip pat pažymi, kad įgyvendinama 2017–2019 m. sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa ir kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių kompensavimo komisija šiuo metu svarsto tam tikros rūšies nėštumo kontracepcijos priemonės kompensavimą merginoms ir moterims nuo 15 iki 19 metų. Vis dėlto Komitetas susirūpinęs dėl vis dar ribotos veiksmingos galimybės merginoms ir jaunoms moterims, įskaitant kaimo vietovių mergaites ir moteris bei romų mergaites ir moteris, naudotis pagrindinėmis sveikatos priežiūros paslaugomis, įskaitant lytinės ir reprodukcinės sveikatos priežiūrą ir šiuolaikinės kontracepcijos priemones, nepaisant esamos privalomojo sveikatos draudimo sistemos, ir dėl dokumentų neturinčių migrantų, nedraustų privalomuoju sveikatos draudimu, galimybės gauti kokybiškas motinos sveikatos priežiūros paslaugas nėštumo ir gimdymo metu.

39. Komitetas rekomenduoja Valstybei narei:

a) užtikrinti, kad švietimas būtų organizuojamas visais lygiais lytinės ir reprodukcinės sveikatos bei teisių klausimais, atsižvelgiant į lyčių aspektą, atitiktų amžių ir skatintų atsakingą seksualinį elgesį, siekiant užkirsti kelią ankstyvam nėštumui ir lytiškai plintančioms ligoms;

b) užtikrinti visų mergaičių ir jaunų moterų galimybes naudotis lytinės ir reprodukcinės sveikatos priežiūros paslaugomis ir kad šiuolaikinės kontracepcijos priemonės būtų prieinamos ir įperkamos visoms, ypač kaimo vietovėse;

c) užtikrinti prieinamą ir, jei reikia, nemokamą galimybę dokumentų neturinčioms migrantėms naudotis motinos sveikatos priežiūros paslaugomis nėštumo ir gimdymo metu, įskaitant priešgimdyminę priežiūrą;

d) reglamentuoti nėštumo nutraukimą teisės aktais, o ne ministro įsakymais, legalizuojant abortą išžaginimo, kraujomaišos, grėsmės nėščios moters gyvybei ir (arba) sveikatai ar sunkaus vaisiaus raidos sutrikimo atvejais ir dekriminalizuojant jį visais kitais atvejais bei suteikiant moterims saugaus aborto galimybę ir priežiūros paslaugas po aborto, ypač tais atvejais, kai komplikacijos kyla dėl nesaugių abortų.

Ekonominė nauda, socialinės išmokos ir ekonominis moterų įgalinimas

40. Komitetas palankiai vertina 2019 m. birželį priimtą Bazinį paslaugų šeimai paketą, kurio tikslas sustiprinti socialinę ir ekonominę moterų padėtį ir suteikti papildomas socialines išmokas motinoms, auginančioms penkis ar daugiau vaikų. Jis palankiai vertina ketinimus padaryti taip, kad pirmųjų dviejų vaiko priežiūros atostogų mėnesių, įskaitant motinų ir tėvų atostogas, tėvai negalėtų perleisti vienas kitam, kad seneliai galėtų išeiti panašių atostogų, ir džiaugiasi, kad tėvų, besinaudojančių tėvystės ir (arba) vaiko priežiūros atostogomis, skaičius sparčiai didėja. Tačiau jis susirūpinęs, kad sparčios ekonominės plėtros nauda Valstybėje narėje netolygiai padalyta, ypač tarp mažumoms priklausančių moterų ir mergaičių, moterų kaimo vietovėse, vyresnio amžiaus moterų ir neįgalių moterų, taip pat dėl neigiamo mažėjančios ir senstančios visuomenės, ypač kaimo vietovėse, poveikio moterų socialinei apsaugai.

41. Komitetas rekomenduoja Valstybei narei:

a) pripažinti neatlygintina moterų, ypač kaimo moterų, atliekamą priežiūros darbą, įskaitant vaikų ir kitų išlaikomų asmenų priežiūrą, ir įvertinti jį nustatant jų teises į pensijų išmokas ir skaičiuojant socialines išmokas, taip pat toliau stengtis užtikrinti moterų šeimos ir profesinių įsipareigojimų suderinimą, įskaitant pakankamas vaikų priežiūros paslaugas prieinama kaina, taip pat ir kaimo vietovėse;

b) įgyvendinti politiką ir programas, skirtas užtikrinti, kad moterys gautų naudos iš Valstybės narės ekonominės plėtros, ir sušvelninti mažėjančios ir senstančios visuomenės poveikį moterų, ypač vyresnio amžiaus moterų, pensijoms bei socialinėms išmokoms;

c) parengti specialias intervencines priemones, kad būtų galima išnaudoti kaimo moterų ekonominio įgalinimo galimybes, be kita ko, sukuriant daugiau darbo vietų už vyraujančio žemės ūkio sektoriaus ribų, gerinant galimybes gauti aukštąjį išsilavinimą, užtikrinant informacinių ir ryšių technologijų bei (subsidiuojamo) transporto prieinamumą, ir užtikrinti, kad šios priemonės būtų įtrauktos į tokių strategijų ir programų kūrimą, daugiausia dėmesio skiriant moterims ne tik kaip aukoms ar paramos gavėjoms, bet ir kaip aktyvioms tokios politikos formavimo ir įgyvendinimo dalyvėms, laikantis bendrosios rekomendacijos Nr. 34 (2016 m.) dėl kaimo moterų teisių;

d) paspartinti 1952 m. TDO konvencijos dėl minimalių socialinės apsaugos standartų (Nr. 102) ratifikavimą.

Neįgalios moterys

42. Komitetas palankiai vertina privalomą neįgalių asmenų, įskaitant moteris, įdarbinimo socialinėse įmonėse kvotą ir jų konsultacijas teisėkūros procesuose. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl:

a) pranešimų apie priverstinius abortus, priverstinį sterilizavimą, kūdikio atėmimą, globėjų ar kitų gyventojų seksualinę prievartą globos įstaigose, jų medicininės priežiūros ir psichologinių poreikių nepaisymą arba priverstinį paguldymą į psichiatrijos ar socialinės globos įstaigas;

b) specialių apsaugos priemonių moterims su negalia, įskaitant protinę ar psichosocialinę negalią turinčias moteris, nukentėjusias nuo smurto prieš moteris dėl lyties, ypač seksualinio smurto, ir specialiai joms pritaikytų paslaugų trūkumo;

c) įvairialypių kliūčių, trukdančių įdarbinti neįgalias moteris, egzistavimo;

d) to, kad daugiau kaip 4 500 neįgalių moterų, įskaitant protinę ir psichosocialinę negalią turinčias moteris, Valstybėje narėje pripažintos teisiškai neveiksniomis ar turinčioms ribotą veiksnumą, o tai turi įtakos jų dalyvavimui rinkimuose bei iš jų atima teisė tuoktis ir teisė į vaikų globą.

43. Primindamas savo ankstesnes rekomendacijas (CEDAW/C/LTU/CO/5 39 dalies d punktas), Komitetas ragina Valstybę narę:

a) stiprinti priemones, užtikrinančias, kad neįgalios moterys nepatirtų smurto dėl lyties;

b) užtikrinti, kad neįgalioms moterims ir mergaitėms nebūtų taikomas joks gydymas ar atliekamos medicininės procedūros be jų laisva valia pareikšto išankstinio ir informuoto sutikimo ir kad asmenys, atliekantys priverstines ar nereikalingas procedūras neįgalioms moterims ir mergaitėms, būtų patraukti atsakomybėn;

c) užtikrinti, kad neįgalios moterys turėtų teisę laisvai ir atsakingai nuspręsti, kiek vaikų jos nori turėti ir kada nori jų susilaukti;

d) užtikrinti, kad neįgalios moterys ir mergaitės turėtų teisę laisvai ir atsakingai spręsti su jų seksualumu susijusius klausimus, įskaitant lytinę ir reprodukcinę sveikatą, be prievartos, diskriminacijos ir smurto;

e) stiprinti priemones, kuriomis sudaromos geresnės neįgalių moterų ir mergaičių įsidarbinimo galimybės;

f) iš dalies pakeisti Civilinį kodeksą ir panaikinti nuostatas dėl neįgalių asmenų, įskaitant neįgalias moteris, teisinio neveiksnumo.

Santuoka ir šeimos santykiai

44. Komitetas vis dar susirūpinęs dėl to, kad:

a) Valstybėje narėje nepripažįstamos netradicinės šeimos santykių formos;

b) atlikus Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos vertinimą, teismai gali sumažinti minimalų leidimo sudaryti santuoką amžių nuo 18 metų iki 16 metų arba išimtiniais atvejais – iki dar mažesnio amžiaus, kai tai verčia reikšmingos aplinkybės, įskaitant mergaitės nėštumą, ir kad faktiškai mergaitės, ypač romų mergaitės, yra neproporcingai veikiamos nepilnamečių santuokos. Komitetas atkreipia dėmesį į Valstybės narės paaiškinimą, kad ji neketina be išimties didinti minimalų teisės tuoktis amžių iki 18 metų.

45. Primindamas savo ankstesnes rekomendacijas (CEDAW/C/LTU/CO/5 41 dalis), Komitetas ragina Valstybę narę:

a) pripažinti netradicines šeimos santykių formas, ne tik santuoką, tarp jų – tos pačios lyties ir faktines sąjungas, atsižvelgiant į Komiteto bendrąją rekomendaciją Nr. 21 (1994 m.) dėl lygybės santuokoje ir šeimos santykiuose bei Nr. 29 (2013 m.) dėl santuokos, šeimos santykių ir jų iširimo ekonominių padarinių;

b) iš dalies pakeisti Civilinį kodeksą ir padidinti minimalų moterų ir vyrų teisės tuoktis amžių iki 18 metų be išimties.

Duomenų rinkimas ir analizė

46. Komitetas palankiai vertina bendrą lygių galimybių kontrolieriaus ir Lietuvos statistikos departamento projektą, kurio tikslas – surinkti daugiau pagal lytį suskirstytų duomenų, ir tai, kad paskelbtas lyčių lygybės statistikos žemėlapis, ir atkreipia dėmesį į Lietuvos statistikos departamento ketinimą atnaujinti Oficialiosios statistikos portalą, įtraukiant naują lyčių lygybei skirtą skiltį. Komitetas, deja, susirūpinęs dėl to, kad vis dar nepakanka pagal lytį ir amžių suskirstytų duomenų, susijusių su kaimo moterimis ir mergaitėmis.

47. Komitetas rekomenduoja Lietuvos statistikos departamentui skubiai užbaigti Oficialiosios statistikos portalą atnaujinimą – įtraukti naują lyčių lygybei skirtą skiltį, o į kitą periodinį pranešimą įtraukti išsamius pagal lytį ir amžių suskirstytus duomenis, ypač susijusius su kaimo moterimis ir mergaitėmis.

Pekino deklaracija ir veiksmų platforma

48. Komitetas ragina Valstybę narę remtis Pekino deklaracija ir veiksmų platforma ir toliau vertinti Konvencijos įgyvendinimą, atsižvelgiant į Pekino „+25“ apžvalgą, kad būtų pasiekta tikroji moterų ir vyrų lygybė.

Platinimas

49. Komitetas prašo Valstybės narės užtikrinti, kad šios baigiamosios pastabos, siekiant visapusiškai jas įgyvendinti, būtų laiku išplatintos Valstybės narės oficialia kalba atitinkamoms visų lygių (nacionalinio, regioninio, vietinio) valstybės institucijoms, visų pirma Vyriausybei, Seimui ir teisminėms institucijoms.

Kitų sutarčių ratifikavimas

50. Komitetas pažymi, kad jei Valstybė narė griežtai laikysis pagrindinių devynių tarptautinių žmogaus teisių dokumentų[†], tai suteiks daugiau galimybių moterims naudotis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis visose gyvenimo srityse. Todėl Komitetas ragina Valstybę narę ratifikuoti Tarptautinę konvenciją dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimų narių teisių apsaugos, prie kurios ji dar nėra prisijungusi.

Tolesni veiksmai dėl baigiamųjų pastabų

51. Komitetas prašo Valstybės narės per dvejus metus raštu pateikti informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi įgyvendinant 23 dalies c ir e punktuose, 37 dalies b punkte ir 43 dalies d punkte pateiktas rekomendacijas.

Kito pranešimo rengimas

52. Komitetas prašo Valstybės narės pateikti savo septintąjį periodinį pranešimą 2023 m. lapkritį. Pranešimas turi būti pateiktas laiku ir privalo apimti visą laikotarpį iki jo pateikimo dienos.

53. Komitetas prašo Valstybės narės vadovautis suderintomis pranešimų rengimo pagal tarptautines žmogaus teisių sutartis rekomendacijomis, įskaitant rekomendacijas dėl bendrojo pagrindinio dokumento ir sutarčiai skirtų dokumentų (žr. [HRI/GEN/2/Rev.6](#) I skyrių).

[†] Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą, Vaiko teisių konvencija, Tarptautinė konvencija dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimų narių teisių apsaugos, Tarptautinė konvencija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo ir Neįgaliųjų teisių konvencija.